

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 3, 2013

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 330.341.1.009.12:330.34(477)

*І. В. Козловський,
молодий науковий співробітник відділу технологічного прогнозування та інноваційної політики,
ДУ «Інститут економіки і прогнозування НАНУ», м. Київ*

ТЕХНОЛОГІЧНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В статті розглядається сутність технологічної конкурентоспроможності та її вплив на економіку країни. Основна увага приділяється необхідності створення ефективної інноваційної моделі економіки, яка дозволить Україні зайняти належне місце в структурі світового господарства та ринку.

The article examined the essence of technological competitiveness and its impact on the economy. The focus is on the need to create effective innovative economic model, which will allow Ukraine to take its rightful place in the structure of the world economy and the world market.

Ключові слова: технологічна конкурентоспроможність, технологічний потенціал, інноваційна модель, конкурентне середовище, технологічна складова, технологічне лідерство.

Keywords: technological competitiveness, technological potential, innovative model, competitive environment, technological component, technology leadership.

Постановка проблеми. У другій половині 20 ст. відбулись події в світовій економіці, які стали підґрунтям для розвитку та впровадження нових знань, технологій, матеріалів та ін. Перехід країн до 5-го технологічного укладу став реальністю для багатьох країн з сучасною розвиненою економікою, та вже розпочали формуватись умови для переходу на 6-й технологічний уклад.

Сучасні виклики глобалізації та вплив науки і технологічного розвитку на економіку вимагає нового погляду на конкурентоспроможність країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням підвищення конкурентоспроможності економіки України, необхідністю використання передових технологій, та створенням умов для їх впровадження присвячено велику кількість робіт українських вчених економістів. Серед них В. Александрова, Ю.Бажал, О.Власюк, В. Гець, Я.Жаліло, Л.Федулова. Питання «технологічної конкурентоспроможності країни» знаходить своє відображення в роботах М.Портера, А.Портера, Ю.Гончарова, Р.Вернона та інших. Питанням оцінювання технологічної конкурентоспроможності займаються міжнародні організації, такі як Міжнародний Економічний Форум (зокрема, статистична доповідь «Індекс глобальної конкурентоспроможності 2012-2013рр.»), Інститут менеджменту в Лозанні (зокрема, статистична доповідь «Щорічник світової конкурентоспроможності 2012р.»), окремо ряд показників розглядається в статистиці Світовим банком та Технологічним Інститутом в Джорджії, США.

Метою статті є обґрунтування необхідності перебудови національної економіки на засадах інноваційно-технологічного розвитку, як необхідної умови у сучасному конкурентному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність в своєму класичному визначенні є поняттям, в основу якого покладено суперництво двох або більше суб'єктів, що прагнуть досягти однієї мети. Конкурентні переваги можуть бути притаманні різним суб'єктам: види продукції, підприємства і організації або їхні групи, що утворюють галузеві або конгломератні об'єднання, окремі країни або їх об'єднання. М. Портер виокремлює стадії розвитку конкурентоспроможності країни: на основі факторів, інвестицій, інновацій та на основі багатства. При цьому інноваційна направленість базується на створенні власних технологій та активізації всіх конкурентних переваг країни [1, с. 128].

Розвиток і досягнення в науці вплинули на розподіл виробничих сил у світовій економіці. Першими стали країни, які змогли впровадити та комерціалізувати свої здобутки, тим самим укріпивши позиції на ринку. Так, заслуговує на увагу набираюча популярності теорія конкурентоспроможності неотехнологічної школи. Ця наукова течія пов'язує основні переваги із монопольною позицією країни чи фірми-новатора, та оптимальною вважається стратегія інноваційності технологій, що виносить країну на вищий щабель розвитку з-поміж інших [2, с. 188].

Наприкінці XX на початку XXI ст. в конкурентоспроможність економіки будь-якого підприємства та країни увійшла технологічна складова, як окреме явище в конкурентній перевазі. Технологічні зміни почали розглядатися, як невід'ємна частина процесу економічного зростання та впровадження нововведень, у зв'язку з чим виділилась і категорія «технологічна конкурентоспроможність». В статистиці Міжнародного Економічного Форуму технологічна конкурентоспроможність знаходить своє відображення в терміні «Технологічна готовність» (Technological readiness) та визначається як спритність, з якою економіка приймає існуючі технології для підвищення продуктивності в своїх галузях, з особливим акцентом на її здатності повноцінно використовувати інформацію та інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) у повсякденній діяльності. Важливою умовою є те, що компанії, які працюють в країні, повинні мати доступ до сучасної продукції та документації і володіти здатністю використовувати їх. Серед основних джерел зарубіжних технологій – прямі іноземні інвестиції, які часто відіграють ключову роль, особливо для країн, що знаходяться на нижчій стадії технологічного розвитку. Важливо відзначити, що в цьому контексті, рівень технологій, доступних для фірм в країні необхідно відрізняти від здатності країни вести самостійно дослідження і розробки нових технологій для інновацій, які розширюють межі знань. Ось чому ми відокремлюємо технологічну готовності від інновацій» [3].

Значимість технологічної складової для економіки країни детально обґрунтовано та описано в роботі професора А. Портера – „Показники високих технологій на базі технологічної конкурентоспроможності 33-х країн 2007 рік.”. Показники систематизовані в дві групи. Перша це – зовнішні показники: Технологічний потенціал та внутрішні – Національна орієнтація, Соціально-економічна інфраструктура, Технологічна інфраструктура, Виробничі потужності [4]. Саме в цій роботі А. Портер показав, що технологічна складова економіки може вивести країну на перше місце в світовій конкуренції, як це сталося з Китаєм.

З рис. 1 чітко видно, що Китай значно випередив традиційних світових лідерів, таких як США, Японія, Німеччина. Це стало можливим за рахунок проведення комплексних заходів розбудови економіки. Китай імпортував технології провідних країн, паралельно розробляючи власні та подібні. Високий технологічний рівень економіки Китаю сприяв залученню зовнішнього капіталу великих міжнародних концернів. Останньою новиною з цього приводу стало рішення Британського автомобілебудівного концерну «Ягуар Ленд Ровер» побудувати свій завод в Китаї. Обсяг інвестиції складає 1 мільярд фунтів (1,6 мільярдів доларів), завершення будівництва планується у 2014 році [5].

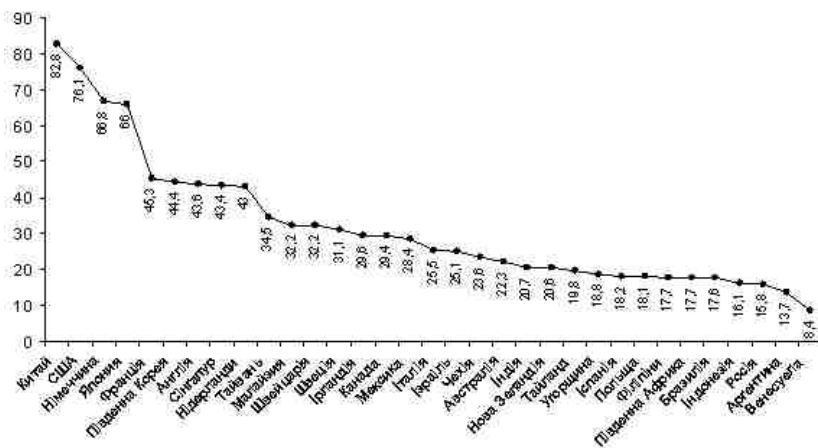

Рис.1. Значення показника «технологічний потенціал» по 33 країнам 2007 рік.

Джерело: [4]

Отже, це є доказом ефективності економіки з концентрацією уваги на технологічній складовій.

Сучасна практика реалізації державами технологічної конкурентоспроможності дозволяє зробити узагальнення щодо властивостей, змісту та напрямів політики її забезпечення:

1. Динамічна технологічна складова конкурентоспроможності національної економіки, на відміну від статичної цінової, визначає можливості та перспективи довгострокового розвитку економіки [6, с. 61]. Технологічна конкурентоспроможність підвищує здатність економіки реагувати на зміни умов глобальної конкуренції та можливості забезпечення розвитку країни за рахунок внутрішніх економічних зрушень. У цьому контексті технологічна конкурентоспроможність означає стійке збільшення частки у світовій торгівлі для тих країн, інноваційні заходи яких є найуспішнішими.

2. Надаються можливості щодо технологічного удосконалення виробничої та організаційно-господарської діяльності вітчизняних фірм, що стимулюють підвищення рівня їх участі в міжнародному співробітництві. Загострення міжнародної конкуренції, яке створює нестійкість і мінливість спеціалізації, вимагає ширшого використання інноваційних чинників для опанування технологічних ніш, що дозволять утримувати конкурентні переваги у довгостроковому періоді [7, с. 74]. Для сучасної глобальної економіки характерним є те, що Ф.Шерер назвав «міжнародною високотехнологічною конкуренцією» [8, с. 5], тобто міжнародна конкурентна перевага у виробництві й продажу високотехнологічних товарів має бути отримана через вищу технологічну інноваційність.

3. Технологічна конкурентоспроможність економіки, будучи довгостроковою за своїм характером, означає, що швидке зростання ВВП і експорту призводить до підвищення вартості національної валюти, а не девальвація валюти, стимулює чистий експорт. Технологічні поліпшення, на відміну від девальвації валютного курсу, дають можливість країні реалізовувати на світових ринках більше товарів, які мають вищу вартість та вищу якість.

4. Знання і високі технології не є достатніми для зміцнення технологічної конкурентоспроможності. Необхідний механізм, що має стимулювати практичне застосування наукових рішень, наприклад, нові методи виробництва або нові продукти. Щоб конкурентний потенціал у знаннях і технологіях був активізований і перетворений на фактичну конкурентоспроможність, повинні поєднуватися три умови — нові ініціативи, нові стратегії і нові способи управління [9, с. 32].

Практика показує, що сучасний успіх розвинених економік залежить від забезпечення «м'якими» технологіями, тобто інноваціями у сфері менеджменту, інституційними інноваціями, стратегіями розвитку, методами управління і організації, що створюють середовище для інновацій і ефективного застосування технологій. Вони стосуються виникнення нових ділових технологій і моделей, як, наприклад, венчурне фінансування, віртуальні технології, бізнес-інкубатори, технопарки, розвиток фінансових інструментів тощо. Зокрема Б. Когут стверджував, що конкурентоспроможність країни може пояснити відмінності у продуктивності країн з точки зору принципів технології і організації, оскільки вони поширюються повільніше між країнами, ніж у межах національних кордонів, тому дослідження міжнародної конкурентоспроможності є дослідженням порівняльних управлінських і суспільних інститутів країн [10].

5. Для підвищення міжнародної конкурентоспроможності держави та модернізації національної економіки пріоритет повинен надаватися перспективам розвитку її інноваційного потенціалу. Національні економіки, яким вдалося розвинути внутрішні інноваційні можливості швидкої адаптації і відновлення, матимуть конкурентні переваги, стабільні у довгостроковому періоді. Відповідно це включає відмову від надмірної залежності від дешевої і відносно некваліфікованої праці як джерела конкурентоспроможності на користь підготовки робочої сили і посилення зусиль щодо впровадження і поширення технологічних інновацій для підвищення ефективності використання факторів виробництва. Адже вигравш від інновацій отримують ті країни, які створюють відповідні можливості. Цільовий розвиток потенціалу національної економіки залежить від постійного поліпшення і модернізації всіх сегментів національної економіки та створення передумов отримання послідовного синергетичного ефекту з метою забезпечення постійного соціального, економічного і технічного прогресу.

6. Завдання інновацій полягає не у наближенні до рівня розвинених країн у певних сферах світового виробництва, а у задіянні внутрішніх можливостей для незалежного технологічного розвитку. Розвиток внутрішніх технологічних можливостей передбачає реалізацію складніших і вимогливіших завдань щодо адаптації та інновацій. Це створює додаткові переваги, включаючи ширше розповсюдження технологій, більше використання локальних факторів виробництва, глибшу диференціацію товарів, вищу внутрішню додану вартість і здатність ефективніше реагувати на зміни ринкових умов.

7. Розвиток внутрішніх технологічних можливостей не передбачає технологічного самозабезпечення. В умовах глобалізації світового економічного середовища розвиток країни тісно пов'язаний із здатністю використовувати як створені, так і залучені ззовні технології та інновації. Як вказує К.Дальман, країни мають поєднувати іноземні й локальні технологічні елементи таким чином, щоб забезпечити поступовий розвиток локальних можливостей у тих сферах, де вони можуть бути найефективнішими [12]. Йдеться про врахування структурно-технологічних чинників національної економіки та адаптаційних можливостей щодо використання іноземних технологій і певною мірою методів організації та управління інноваційно-структурним розвитком у процесі посилення взаємодії національної економіки із світовою для забезпечення довгострокових конкурентних переваг [13, с. 17].

Створення умов для накопичення, формування, та ефективного використання знань, технологічних ресурсів та інвестиційних ресурсів тощо, забезпечують технологічне лідерство країни в багатьох галузях економіки.

Для реалізації інноваційної моделі розвитку економіки України, з використанням, урахуванням світового досвіду та підходів, необхідно виконати ряд першочергових умов.

Переорієнтація технологічного потенціалу країни, визначення пріоритетних напрямків та їх забезпечення.

Забезпечення всіх необхідних умов як на макро, так і на мікро рівні для ефективного функціонування інноваційної технологічної моделі економіки. Врегулювання правового поля, надання пільг підприємствам, які будуть працювати за новою моделлю та інші.

Необхідно удосконалити державну політику в цьому напрямі, розробити єдині національні стандарти, дотримуватись та підвищувати «інноваційну культуру» під час прийняття управлінських рішень.

Необхідно стимулювати капіталовкладення в технологічну сферу, як за рахунок внутрішніх інвестицій так і зовнішніх. Але, обов'язково, управління такими проектами повинно належати внутрішнім суб'єктам.

Необхідно розвивати середовище для здійснення інноваційної діяльності. Перші кроки в цьому напрямі вже відбуваються, як наприклад підписання меморандуму в березні 2012 року на Київському інвестиційному форумі про будівництво інноваційного парку «Bionic Hill» в Святошинському районі міста Києва. Будівництво планується на місці старого військового містечка.

Але такі заходи не повинні буди одиничними, треба сприяти їхньому загальному державному поширенню.

Розробка чіткого та прозорого законодавства яке буде регулювати авторські права та права інтелектуальної власності.

Державна підтримка та захист вітчизняних виробників на внутрішньому ринку.

Державна підтримка малих і середніх підприємств, які працюють в інноваційному технологічному напрямку, тим самим підтримуючи середній клас. Виконання цієї умови забезпечить більш прискорений ріст економіки.

Необхідно підтримувати та залучати вітчизняних науковців до участі у міжнародних інноваційних проектах. Забезпечувати відповідні умови та оплату праці вчених та винахідників. Надавати державну допомогу у комерціалізації нових винаходів та ідей.

Необхідно проводити контрольовану та зважену політику трансферу технологій, яка дасть змогу наздогнати провідні країни світу, але не обмежить розробку власних здобутків та проектів.

Необхідно забезпечити гнучкість моделі інноваційного технологічного розвитку, що дасть змогу реагувати на зміни в міжнародному конкурентному середовищі.

Виконання цих першочергових задач надасть змогу розпочати інноваційну перебудову національної економіки.

Висновки. В сучасних умовах високотехнологічної конкуренції у світі успішними стають країни, які можуть розвинути внутрішній потенціал інноваційно-технологічної модернізації економіки. Це посилює її гнучкість щодо реагування на зміни в конкурентному середовищі. В довгостроковому періоді для конкурентоспроможності економіки країни є важливими якісно нові властивості господарської діяльності, можливість самостійно виконувати якомога більше етапів науково-інноваційного циклу. Важливо швидко акумулювати та реалізовувати всі наявні внутрішні ресурси для розробки власного наукоємного та високотехнологічного продукту. Розвиток економіки має базуватися на оптимізації та інноваційності структури господарства, що сприятиме досягненню найбільш високих темпів економічного зростання та підвищенню рівня життя.

Для країн з перехідною економікою (в тому числі України) пріоритетним напрямом розвитку повинна бути модернізація господарства, впровадження інноваційно-структурних механізмів модернізації економіки, розширення участі на міжнародному ринку, а також підвищення конкурентоспроможності на основі технологічних, а не цінових конкурентних переваг. Інноваційні та технологічні чинники дадуть можливість закласти підвалини підвищення у довгостроковому періоді динамічної, на противагу статичної, конкурентоспроможності економіки країни.

Для того щоб Україна мала відповідні можливості і ефективно конкурувала з іншими державами у міжнародному економічному просторі, потрібно реалізувати на практиці модель інноваційного розвитку економіки за рахунок створення технологічних конкурентних переваг.

Література:

1. Гончаров Ю.В. Світ. Європа. Україна: трансформація економіки та інтеграція / Ю.В. Гончаров, Ю.О. Петін, О.М. Сальник. – К.: Знання України, 2007. – 504 с.
2. Кузьмін О.С. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: Підручник / О.С.Кузьмін, Н.І.Горбаль. – Львів: Компакт – ЛІВ, 2005. – 304 с.
3. The Global Competitiveness Report 2012–2013. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.weforum.org
4. High Tech Indicators Technology-based Competitiveness of 33 Nations 2007 Report - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tpac.gatech.edu/projects/high-technology-indicator>
5. Российская газета. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rg.ru/2012/11/18/avtoprom-anons.html>
6. Aiginger K. Die Wettbewerbsfähigkeit von Nationen: theoretische Konzepte und ihre Anwendung auf Österreich und die Schweiz // Die Neuordnung der Europäischen Wirtschaft: Herausforderungen an Wirtschaftspolitik und Unternehmensführung / R. Schauer, E.-B. Blumle. — Linz, 1995. — S. 53-94.
7. Гельвановский М., Жуковская В., Трохимова И. Конкурентоспособность в микро-, мезо- и макроуровневом измерениях // Рос. экон. журн. — 1998. — № 3. — С. 67-77.
8. Scherer F. M. International high-technology competition. — Cambridge: Harvard University Press, 1992.
9. Zhouying J. Globalization, Technological Competitiveness and the 'Catch-up' Challenge for Developing Countries: Some Lessons of Experience // International Journal of Technology Management and Sustainable Development. — 2005. — Vol. 4. — No 1. — P. 35-46.
10. Kogut B. Country Competitiveness: Technology and the Organizing of Work. — Oxford: Oxford University Press, 1993.
11. Najmabadi F., Lall S. Developing Industrial Technology: Lessons for Policy and Practice. — Washington, D.C.: The World Bank, 1995.
12. Melnikas B. The National Economy and its Efficiency: Specialization, Economic «Oases» and Regional Clusterization // Ekonomika. — 2004.— № 66. — P. 1-20.
13. Dahlman C. J., Ross-Larson B., Westphal L. E. Managing Technological Development: Lessons from the Newly Industrializing Countries // Working Paper. № 717. — Washington, D.C.: The World Bank, 1985.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"